

Pojetí jazyka a stylu u M. Cornelia Frontona (překlad a komentář vybraných pasáží)

Bc. Jana CTIBORA

Diplomová práce Jana Ctibora vznikala poměrně dlouho. Už hledání tématu probíhalo v interakci a mnohých diskusích, při nichž jsme se snažili najít takovou problematiku, která by jednak zohledňovala diplomantovy zájmy a kompetence, jednak nebyla odrazující ani obrovským množstvím vědecké produkce k prostudování, ani nezpracovaností. Rád bych poděkoval doc. Kuťákové, která nás nasměrovala k Frontonovi. Díky ní nalezené téma není čistě latinistické, ale má mírné přesahy i do obou dalších oborů, které kol. Ctibor studoval, klasické řečtiny (Bc.) i latinské medievistiky (NMgr.). Rozsáhlá a důležitá část sekundární literatury k němu je v italštině (což by pro jiné studenty mohlo být překážkou, Jan Ctibor ale strávil rok v Itálii v rámci programu Erasmus). Hlavně ale téma bere v úvahu osobní zaměření diplomanta na filologická zkoumání textu (spíše než na teoretické koncepty) a především na překlad, jemuž se věnuje od útlého mládí a zasvětil mu také svou bakalářskou práci.

Cílem diplomového úkolu bylo překladatelské kompetence, které kol. Ctibor prokázal už dřív, obohatit o nadstavbu reflexe nad textem i nad vlastními překladatelskými postupy. Fronto se k takovému zkoumání dobře hodí: jeho díla mají specifický a ne zcela snadný styl, do češtiny zatím nebyla přeložena (s drobnou výjimkou) a navíc v nich najdeme řadu vyjádření k jazyku, stylu, úloze rétoriky a jejím vztahu k dalším disciplínám (především filosofii), které naznačují určitou ucelenou koncepci, která za nimi stojí. Výzvou, půvabem a úskalím zároveň bylo pokusit se tuto koncepci rekonstruovat – jednak na základě diskusí v dostupné sekundární literatuře, jednak na základě vlastní pozorné četby Frontonových vyjádření, která jsou ovšem velmi fragmentární (tato zlomkovitost je „způsobená už tím, jak byly (Frontonovy texty) sepsány, umocněná pak stavem dochování“, str. 41).

Tato rekonstrukce myšlenkového pozadí Frontonovy tvorby byla náplní „Části teoretické“, která nakonec tvoří většinu plochy práce (str. 8-58). Nutno říci, že se kol. Ctibor s tímto úkolem vypořádal dobře. Na úvod dokázal celkem přehledně představit Frontonův život a vztahy s císařskou rodinou, osudy jeho díla (zde využil svou medievistickou kompetenci) i dějiny moderních názorů na ně. Vlastní rekonstrukce byla mravenčí prací, ale výsledný obraz je – navzdory občasnému opakování některých myšlenek – sdělný a přesvědčivý. Vyzdvihují kritické vypořádání se s různorodými názory badatelů (a fragmentaritou Frontonových vyjádření) v pasážích věnovaných významu označení *verba remotiora* (str. 41-42), vztahům mezi jednotlivými ozvláštňujícími složkami slovní zásoby vůbec (kap. „Kritéria pro určení *verba optima*“ a „Z jakého pole se mají slova vybírat?“, str. 37-53), významu opozice *eloquentia tubae / tiliarum* pro označení řečnického stylu / stylů (str. 53-57) či literárněhistorickému problému spojenému s výrazem *elocutio novella* (poněkud stručně na str. 57-58). Tyto kapitoly ukazují, že kol. Ctibor byl s to uchopit Frontonovo dílo jako celek, navzdory jeho torzovitosti.¹

---

¹ Dvě drobné poznámky k obsahu:

a) rozpor mezi str. 31: „I v případě pěti řečnických kánonů (...) nemáme důvod se domnívat, že by je Fronto jakkoliv odmítal či měnil nebo uvažoval v nějakém jiném paradigmatu“, a 19: Van den Hout chápe zmínky o vojenství v dopise *Ad Verum Imp.* 2.1, 22 [130, 9] jako reflexi řeckého čtyřstupňového schématu,

b) 33-35: kapitola „Fronto a Cicero“ se trochu vzdaluje od tématu, místo aby obsahovala detailnější srovnání postojů obou řečníků, k němuž má nakročeno na začátku.

Hlavní částí práce měla být „Část překladová“, věnovaná jednak předchozí částí poučené reflexi Frotonovy vlastní autorské praxe a z ní vycházející úvahy o možnostech překladu jeho textů do češtiny, jednak vlastním návrhům překladu (str. 59-86). Je škoda, že tato část není delší, a také že si na ni kol. Ctibor nevyhradil více času: právě v ní totiž, navzdory poměrně malé ploše, projevil značnou samostatnost, kreativitu a cit pro oba jazyky, v souladu se svým filologickým zaměřením. Antologie vybraných textů mohla být eventuelně o něco rozsáhlejší, ale hlavně bylo možné více experimentovat s češtinou pro vyjádření specifík Frontonova jazyka a stylu. Experiment s inspirací Komenského *Labyrintem* (který byl diplomantovým vlastním nápadem) a výrazy jako „rvanice“, „vozba“, „vnadidla“, „pošpiněný“, „uskvrněný“, „styžské slatiny“ apod. ukazují, že zvolená cesta je vhodná a slibná. Na překladech ale i tak oceňuji jejich čtivost, nápaditost, respektování češtiny i zvukové stránky (zejména aliterací, které z textu netrčí). Mám nicméně několik poznámek ke konkrétním místům (případně jako podklad pro diskusi při obhajobě nebo pro další práci s překladem):

- 64 (dopis Marcovi): *nihil eorum usus erit* – jak toto spojení funguje gramaticky? Neznamená spíš „nic z toho nebude nutné“?
- 67 (Arion): Nejsem si jist, jestli střídání minulého času s historickým přítomem v češtině funguje, nebo jestli na sebe nepřitahuje příliš pozornosti.
- 70 (O závětech ze zámoří): Věta „Ale slova...“: pozice „sotva“ mění význam celé části souvětí.
- 72 (tamtéž): Myslím, že spojení „klást vinu někomu“ v češtině neexistuje – spíš „klást něco někomu za vinu“ anebo „přičítat někomu vinu“.
- 73 (tamtéž): *familia* podle mě na tomto místě neznamená „rodina“

Několik poznámek mám i k překladům v „Části teoretické“:

- 34: *Etsi* na začátku věty podle mě nelze překládat jako „ačkoli“, protože zde nemá platnost podřadící spojky, ale vnitrotextového konektoru (tedy snad „nicméně, ovšem“)
- 39: Znamená *inventis verbis* opravdu „bez obmyslů“? (jakkoli je to krásné slovo)
- 41: *nisi orientur* – nejsem si jist významem, nevím ani přesně, co si představit pod navrženým překladem „pokud (nová a nečekaná slova) nejsou ozdobena“; napadá mě jedině, jestli by to nemohlo souviset s řeckým subst. *kosmos* a slovesem *kosmein*, tedy jestli i na latinskou rodinu slov kolem *ornare* nemůže být přenesena dvojnásobnost „řád“ + „ozdoba“ (nutno ověřit např. v *ThLL*), tedy pokud by to tady nemohlo znamenat „nejsou-li vhodně zapojena tak, aby zapadala do celku“.
- 51: Český výraz „drobák“ jde podle mě příliš daleko; také si nejsem jist, zda je bez originálu srozumitelný překlad „nedal bych přednost...?“ (spíš snad „neměl bych dát“).
- 54: *voculae murmurantium* – neznamená to spíš „mumlající“ než „mručící“ hlásky?

K formě: Práce je přehledně členěna a psána kultivovaným a srozumitelným, svěžím jazykem, s občasnou lehkou tendencí ke kolokvialismům.² Občasné překlepy, formální nejednotnosti a vyšínutí z vazby, resp. koexistence několika verzí, naznačují, že text mohl projít pečlivějším posledním čtením.³ V souvětí „Ale na rozdíl od Marka...“, str. 21, nenacházím hlavní větu.

Závěr: Práce Jana Ctibora zcela splňuje nároky kladené na magisterské diplomové práce, takže ji bez váhání **doporučuji k obhajobě** a navrhuji hodnotit známkou **velmi dobře**.

V Berlíně dne 31. srpna 2016

Mgr. Martin Bažil, Ph.D.

² Např. 16: „využitelná tak nejvíce“, 27: „zkrátka“.

³ Např. 10: „v důsledku moru neštovic“, 11: „za života císaře Hadriana době“, 30: „nelze lze jen stěžít“ a další.